

Naslov članka/Article:

UPORABA FORMATIVNEGA SPREMLJANJA PRI UČENJU PROMETNE VARNOSTI

Formative Assessment to Teach Road Safety

Avtorica/Author:

Nina Zver

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Vzgoja in izobraževanje št. 2-3/2025, letnik 56

ISSN 0350 -5065

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo
Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2025

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/vzgoja-in-izobrazevanje/>

Nina Zver

Osnovna šola Zbora odposlancev Kočevje

UPORABA FORMATIVNEGA SPREMLJANJA PRI UČENJU PROMETNE VARNOSTI

Formative Assessment to Teach Road Safety

IZVLEČEK

Sodobno izobraževanje poudarja učno okolje, ki spodbuja sproščeno komunikacijo, sodelovanje in aktivno vključenost učencev. Za uresničevanje takšnega pristopa mora učitelj delovati kot mentor, spodbujati učence ter spremljati njihov napredek. Formativno spremljanje je didaktičen pristop, ki omogoča razvoj takšnega učnega okolja. Poudarja pomen sprotne povratne informacije, postavljanje namenov učenja ter usmerjanje učencev k večji samostojnosti in medvrstniškemu sodelovanju. Prispevek opisuje izvedbo učnega sklopa na temo prometne varnosti, pri čemer so bile uporabljene strategije formativnega spremljanja, kot so ugotavljanje predznanja, postavljanje kriterijev uspešnosti, medvrstniško sodelovanje in povratna informacija med učenci.

Ključne besede: formativno spremljanje, prometna varnost

ABSTRACT

Contemporary education emphasises creating a learning environment that promotes comfortable communication, cooperation, and active student involvement. This approach requires teachers to act as mentors, encourage students, and observe their progress. Formative assessment is a teaching strategy that supports such an environment. It highlights the importance of ongoing feedback, clear objectives and guiding pupils towards greater independence and peer cooperation. This paper outlines the implementation of a learning strand on road safety, utilising formative assessment methods: identifying prior knowledge, setting performance criteria, and the role of peer collaboration and feedback.

Keywords: formative assessment, transport, road safety

NAČELA FORMATIVNEGA SPREMLJANJA

William (2013) opredeljuje formativno spremljanje kot »most med učenjem in poučevanjem« ter poudarja, da je zasnovano tako, da omogoča učenje, prilagojeno potrebam učencev.

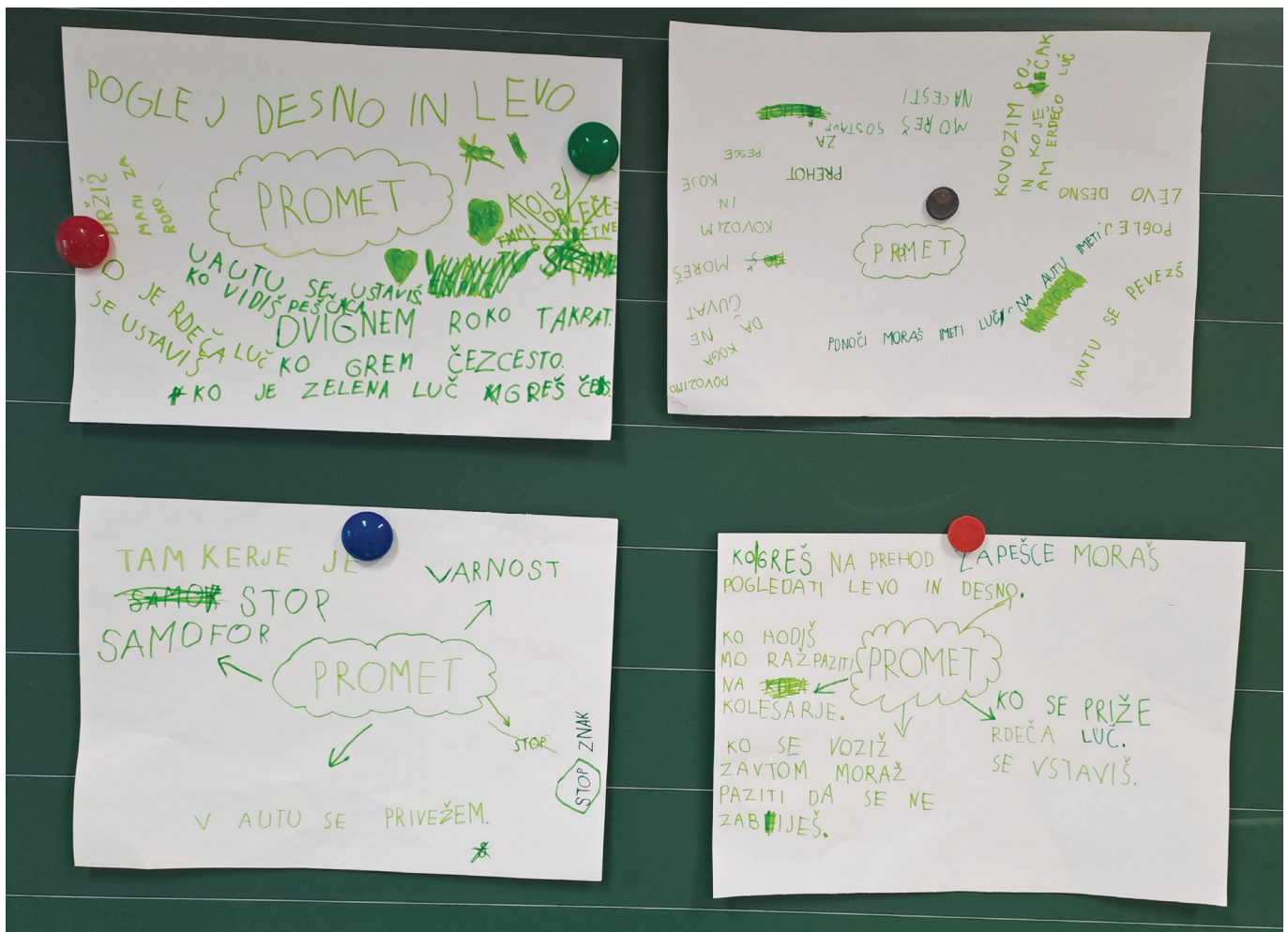
Formativno spremljanje učencem omogoča, da prevzamejo aktivno vlogo v učnem procesu, kar dolgoročno vodi k trajnejšemu znanju. Vključuje elemente, ki učencem omogočajo aktivno vključenost in samostojnost v učnem procesu. Avtorji priročnika Formativno spremljanje v podporo učenja (2016) opredeljujejo naslednja načela formativnega spremljanja znanja:

- jasni nameni učenja in kriteriji uspešnosti,
- zbiranje dokazov o učenju,
- podajanje kakovostne povratne informacije,
- uporaba vprašanj v podporo učenju,
- spodbujanje samovrednotenja in vrstniškega vrednotenja.

UPORABA FORMATIVNEGA SPREMLJANJA PRI POUKU

S formativnim spremljanjem sem se srečala v šolskem letu 2016/2017, ko sem se pridružila mednarodnemu Erasmus+ projektu Glas učenca – most do učenja (Bridge), ki je potekal na Zavodu RS za šolstvo. V sklopu projekta smo se sestajali s svetovalko in obiskovali različna izobraževanja. Ugotovila sem, da sem v pouk že vključila nekatere elemente formativnega spremljanja. Zelo rada sem uporabljala delo v skupinah, parih in po postajah. Pri tem sem z veseljem opazovala, kako učenci sodelujejo in se učijo drug od drugega. Takšne oblike dela so jih dodatno motivirale za šolsko delo.

Novo pridobljeno znanje sem začela z veseljem vključevati v pouk. Elemente formativnega spremljanja sem želela vpeljati v vse predmete. Vendar pa se je izkazalo, da je spremembo treba vpeljevati postopoma, saj je bilo vpeljevanje vseh elementov formativnega znanja preveč obsežno in naporno.

► SLIKA 1: Kaj že vem o prometu

Danes elemente in strategije formativnega spremljanja vpeljujem v vsako učno uro. Zame je to postalo način poučevanja. Učni sklopi imajo »glavo in rep«. Z učenci skupaj načrtujemo kriterije uspešnosti, ki so jim oporna točka pri vrednotenju usvojenega znanja. Pri pouku uporabljam vstopne liste, s katerimi izvem, kaj učenci že znajo oz. kaj si želijo novega izvedeti pri učni snovi. Učenci dvigujejo roke le takrat, ko želijo kaj vprašati, saj sicer uporabljam lističe z imeni, ki pripomorejo k temu, da so učenci ves čas aktivni, ker so lahko izbrani kadarkoli. Odgovore na vprašanja iščejo v parih, naloge rešujejo v skupinah in se ob tem učijo timskega sodelovanja. Vrednotijo sami sebe ter se postopoma navajajo na sprejemanje povratnih informacij in nasvetov svojih sošolcev.

IZPELJAVA UČNEGA SKLOPA O PROMETNI VARNOSTI PO NAČELIH FORMATIVNEGA SPREMLJANJA

V nadaljevanju predstavljam učni sklop, ki sem ga izpeljala po načelih formativnega spremljanja. Proces pouka je bil načrtovan tako, da so učenci skozi različne aktivnosti na konkretnih primerih pridobivali uporabna znanja o prometu. Proces se je začel z ugotavljanjem predznanja, nato pa so sledile dejavnosti za pridobivanje dokazov, medvrstniško preverjanje znanja ter povratna informacija o usvojenem znanju.

Določanje kriterijev uspešnosti

Kriteriji uspešnosti učencu povejo, kaj mora znati, da bo uspešen. Z njihovo pomočjo lahko učenec spremlja svoj napredek ter ovrednoti, kaj se mora še naučiti, da bo dosegel določen cilj. Ugotovi tudi, ali potrebuje pomoč pri doseganju cilja ali se lahko nauči sam. S tem pridobi nadzor nad svojo učno uspešnostjo.

Pojem kriterijev uspešnosti sem spoznala v času projekta. Prek izobraževanj sem se seznanila z njegovim pomenom in namenom ter spoznala, da so kriteriji učenčev oporni steber – pomagajo mu ovrednotiti lastno znanje in prispevajo k njegovemu uspehu pri končnem ocenjevanju. Ker poučujem v 2. razredu, sem na začetku sklepala, da učenci še niso dovolj zreli, da bi lahko sooblikovali kriterije uspešnosti, zato sem jim jih prva leta predstavila kar sama. Po letih vpeljevanja formativnega spremljanja pa sem ugotovila, da tudi učenci 2. razreda lahko sodelujejo pri postavljanju kriterijev uspešnosti.

Zelo rada uporabljam delo v paru, kjer učenci drug drugemu izrazijo svoje mnenje o obravnavani temi. Pri tej obliki dela so vsi aktivni in jim ni treba čakati, da pridejo na vrsto, ali pa sploh nimajo možnosti, da pridejo do besede. Tudi ura sklopa »promet« se je začela z delom v parih. Učence sem spodbudila k razmišljanju z naslednjim vprašanjem: »Zakaj je pomembno, da vemo, katera pravila veljajo v prometu?« Učenci so v parih izrazili svoje mnenje drug drugemu.

Pri naslednji dejavnosti sem učence razdelila v skupine po 4. Vsaka skupina je na list papirja zapisala, katera prometna pravila že poznajo. Pred delom smo ponovili kriterije, ki smo jih že določili za delo v skupini:

- Povem svoje mnenje in predloge.
- Sprejemem mnenje drugega.
- Sem spoštljiv do sošolca.
- Pravočasno opravi nalogo.
- Se pripravim na poročanje o delu.

Dogovorili smo se, da vsi pišejo z zelenim flomastrom. Ko bomo zaključili z obravnavo snovi, bodo z rdečim flomastrom na iste miselne vzorce dopisali, kaj vse so novega spoznali o prometu. Tako bodo lahko primerjali svoje znanje pred obravnavano temo »prometna varnost« in po njej.

Po končanem zapisu so se pripravili na predstavitev svojega dela in pred tablo poročali svojim sošolcem.

Delo smo zaključili z določanjem kriterijev uspešnosti. Učenci so svoje zamisli, kaj bodo morali znati pri temi promet, napisali na tablo (vsak je zapisal eno idejo ter prepustil prostor naslednjemu). Ko so bile njihove ideje zapisane, smo skupaj poiskali bistvene besede, ki pripadajo kriterijem uspešnosti. Na koncu sem dodala še manjkajoče kriterije, ki so bili pomembni, da jih učenci dosežejo, in so v skladu z učnim načrtom.

Zapisali smo jih na list ter jih pripeli na pano, kjer so bili vidni ves čas obravnave učne teme. Pano so krasili tudi miselni vzorci, ki so jih učenci izdelali na začetku ure.

► SLIKA 2: Kaj bi še rad izvedel o prometu?

Ob koncu učne ure so učenci dobili izstopne lističe, na katere so napisali, kaj novega bi še radi izvedeli o prometu. Drug drugemu so prebirali svoje zapise.

Učence sem spodbudila, da si lahko v knjižnici izposodijo knjige, ki jim bodo odgovorile na njihova vprašanja, če jih ne bodo izvedeli pri pouku. Nekaj knjig na temo prometa sem v razred prinesla tudi sama. Učenci so med odmori prebirali razstavljene knjige in tako odkrivali odgovore na svoja vprašanja in še marsikaj novega.

Pridobivanje dokazov

Dejavnosti, s katerimi pridobivam dokaze o učenčevem znanju, skušam načrtovati tako, da so učenci čim bolj aktivni. Pogosto uporabljam delo v parih, skupinsko delo in delo po postajah. Učenci 2. razreda že samostojno prihajajo v šolo in se kot pešci vključujejo v promet, zato sem pri obravnavi učnega sklopa načrtovala dejavnosti, s katerimi so na konkreten način spoznavali prometna pravila in jih znali uporabiti tudi v praksi. Vsaka dejavnost je bila povezana s kriteriji uspešnosti, ki smo jih skupaj oblikovali na začetku obravnave snovi.

Dejavnosti, s katerimi pridobivam dokaze o učenčevem znanju, poskusim načrtovati tako, da so učenci čim bolj aktivni. Veliko se uporabljam delo po parih, skupinah, delo po postajah. Učenci 2. razreda začnejo že sami prihajati v šolo in iz šole domov ter so kot pešci že samostojno udeleženi v prometu. Pri obravnavanem učnem sklopu sem zato načrtovala dejavnosti, prek katerih bodo na konkreten način spoznali prometna pravila in jih znali uporabiti tudi v praksi. Vsaka dejavnost se je nanašala na kriterije uspešnosti, ki smo jih določili na začetku obravnave snovi.

► SLIKA 3: Simulacija prečkanja ceste

► SLIKA 4: Prečkanje ceste s policistom

Prečkanje ceste je osnovna stvar, ki jo mora otrok usvojiti kot udeleženec v prometu. Prva dejavnost je preverjala učenčev predznanje. Z razvrščanjem sličic so morali prikazati pravilni vrstni red prečkanja ceste. Pravilnosti narejene naloge nisem preverjala. Učencem sem naročila, da so sličice pustili na mizah, kot so jih razvrstili. Učenje smo nadaljevali pred tablo, kjer sem na tla z lepilnim trakom naredila prehod za pešce.

Z učenci smo se najprej pogovorili, kakšen je pravilni vrstni red prečkanja ceste, ter ga zapisali na tablo. Vsak učenec je prišel na vrsto, da poskusi pravilno prečkati cesto. Učenec se je po izvedeni nalogi najprej sam ocenil, ali je nalogo pravilno izvedel (postavil se je k ustreznemu semaforju; rdeč, rumen, zelen). Povratno informacijo so učencu podali tako vrstniki kot učiteljica. Dejavnost so lahko še enkrat ponovili ter skušali izvesti pravilno prečkanje ceste, pri čemer so bili opozorjeni, da upoštevajo tudi povratno informacijo, ki so jo dobili po prvi izvedbi naloge. Po opravljeni nalogi, sem jih povabila, da preverijo še pravilnost naloge, ki so reševali na začetku. Učenci so ugotovili, da so sličice razvrstili narobe. Z novo pridobljenim znanjem so popravili vrstni red sličic.

Naslednji dan so pod vodstvom policista opazovali prometno okolico ter v praksi utrdili pravilno prečkanje ceste.

Učenci so spoznavali tudi prometne znake, namenjene pešcem. Ogledali smo si jih na sprehodu. Pogovorili smo se o oblikah in barvah znakov. V razredu so učenci po skupinah iz kartona izdelovali obravnavane prometne znake. Dogovorili smo se, da se v skupinah dogovorijo, kdo bo izdelal kateri prometni znak. Z dogovarjanjem niso imeli težav. Hitro so si razdelili delo in se lotili dela. Izdelane znake so odložili na omaro, kjer so jih čakali kartončki z ustreznim poimenovanjem prometnega znaka. Ko so končali, smo si ogledali izdelke in ovrednotili delo. Učenci so dali povratno informacijo o tem, ali so vsi prometni znaki pravilno izdelani. Upoštevati so morali ustrezno barvo, obliko in pravilno poimenovanje znaka.

Tudi z igro lahko pridobivamo dokaze o pridobljenem znanju. Učenci so kot „vozniki“ upravljali svoje namišljene avtomobile in se prosto gibali po učilnici. Prvih nekaj minut so se vozili brez pravil. Ko sem opazovala njihovo „vožnjo“, sem bila prav vesela, da imamo v prometu določena pravila. Vožnja brez pravil se je po vseh pričakovanih prelevila v pravi kaos.

Z dejavnostjo smo hitro zaključili. Povedala sem jim, da se bodo lahko še enkrat preizkusili vožnji, vendar pa bomo tokrat dodali nekaj pravil. Prehitevanje naj poteka po levi strani, med vožnjo pa se ne smejo zaletavati. Tokrat je bilo njihovo gibanje mirnejše in varnejše.

Po drugi vožnji so svoje avtomobile parkirali pred tablo. Pogovorili smo se o razliki med prvo in drugo vožnjo. Ugotovili so, da je bila druga vožnja prijetnejša in varnejša zaradi uvedenih pravil. Sklenili smo z ugotovitvijo, da tudi v pravem prometu veljajo pravila, ki zagotavljajo varnost vseh udeležencev.

Pogovorili smo se o varni vožnji v različnih prometnih sredstvih. V skupinah so na to temo sodelovalno rešili delovni list, kjer so uporabili pridobljeno znanje.

Prek različnih dejavnosti sem pridobivala dokaze o usvojenem znanju učencev.

Pri vseh dejavnostih sem podajala povratno informacijo o njihovem znanju ter jih skušala z odprtimi vprašanji voditi do zastavljenega cilja.

Oblikovanje vprašanj je pri učnem procesu zelo pomemben dejavnik. Ker želimo, da so učenci aktivno vključeni v učni proces, mora učitelj vprašanja oblikovati tako, da jih spodbudi k razmišljanju, sklepanju, analiziranju. Tako pridobljeno znanje bo tudi trajnejše, učenci pa bodo snov lažje razumeli.

Prek celotnega učnega procesa učencem nudim sprotno povratno informacijo o njihovem delu in znanju. Oblikujem jo tako, da je usmerjena v učenčev delo ter mu pomaga prepoznati, kje in kako lahko napreduje. S pomočjo takšne povratne informacije lahko učenec izboljša in izpopolni svoje delo tam, kjer je njegovo znanje še pomanjkljivo.

Na koncu obravnavanega učnega sklopa zelo rada pripravim dejavnosti, s katerimi lahko učenci vidijo, koliko novega znanja so usvojili.

Učence sem povabila, da na miselne vzorce, ki so jih izdelali pri uri preverjanja predznanja, dopišejo vse, kar so se novega naučili. Tokrat so nove podatke dopisali z rdečo barvo. Skupaj smo pregledali dopolnjene miselne vzorce ter se pogovorili o novo pridobljenem znanju. Učenci so bili presenečeni nad tem, koliko novega so se naučili.

Učni sklop smo zaključili z medvrstniškim vrednotenjem znanja. Ta temelji na podajanju ustnih ali pisnih povratnih informacij med vrstniki. Pri tem sem vedno previdna, da so učenci drug do drugega spoštljivi. Na začetku jih vodim z vprašanji: »Ali je sošolec vse znal? Kje je naletel na težavo? Kaj bi mu svetoval, da bo nalogo prihodnjič lažje in pravilno rešil?« Ko učenci to usvojijo, medvrstniško vrednotenje poteka brez težav. Učence vedno opozarjam, da ni nič narobe, če ne znajo vsega, saj zato hodijo v šolo, da se učijo. Vedeti morajo, da je vsaka povratna informacija zanje pomembna, saj jim pove, kje lahko svoje znanje še izboljšajo in kako bodo lahko dosegli zastavljene cilje.

▶ SLIKA 5: Medvrstniško vrednotenje

▶ SLIKA 6: Kotiček, ki je nastajal v času obravnave učnega sklopa

Učence velikokrat spodbudim tudi k samovrednotenju. Spodbujam jih z vprašanji: »Ali si zadovoljen s svojim znanjem? Ali se ti zdi, da bi lahko svoje znanje še izboljšal? Kaj boš storil, da boš lahko prihodnjič nalogo naredil boljše?«

Včasih pa jim pripravim kontrolno listo, kjer vsak sam označi, katere kriterije uspešnosti že dosega oz. katere se mora še naučiti.

SKLEP

Vpeljava formativnega spremljanja lahko obogati učni proces. Pri obravnavi teme »prometna varnost« so učenci aktivno sodelovali. Znanje so usvajali prek skupinskega dela, skupaj smo oblikovali kriterije uspešnosti, vrednotili so svoje znanje in znanje sošolcev. Poleg aktivnega usvajanja učne snovi so razvijali tudi sposobnosti kritičnega mišljenja, timskega dela in samostojnega učenja. Dejavnosti, ki so spodbujale konkretno in izkustveno učenje, so učencem omogočile večjo motivacijo za učenje. Prek praktičnih izkušenj in s pomočjo povratnih informacij so dopolnjevali in izboljševali svoje znanje.

Z veseljem opazujem učence, kako aktivno sodelujejo in se z navdušenjem učijo – to mi daje zagon in veselje pri poučevanju. Ure, pripravljene na tak način, so aktivne, sproščene, v razredu pa vlada prijetna in spodbudna učna klima.

Vesela sem, da lahko sodelujem tudi v razvojni nalogi Vključujoča šola – vključujoči fizični prostor, saj si z vsako izkušnjo pridobim novo znanje in ideje za delo v razredu.

VIRI IN LITERATURA

Holcar Brunauer, A., Bizjak, C., Cotič Pajntar, J., Novak, L., Borstner, M., Kerin, M., Komljanc, N., Zore, N., Kregar, S., Zajc, S., Margan, U., Eržen, V., in Rutar Ilc, Z. (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju: priročnik za učitelje in strokovne delavce*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

William, D. (2013). *Vloga formativnega vrednotenja v učinkovitih učnih okoljih*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.